

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV – 1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 4.novembrī Nr.1-8/20

Latvijas Republikas Saeimas Prezidijam

Jēkaba ielā 11
Rīgā, LV – 1811

Par minimālo pensijas apmēru

Valsts sociālā apdrošināšana ir sociālās drošības sistēmas sastāvdaļa, kuras uzdevums ir realizēt Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 109.pantā paredzētās tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Tādējādi stabila un adekvāta sociālās apdrošināšanas sistēma ir nozīmīgs priekšnoteikums šo konstitucionāli nostiprināto tiesību īstenošanai. Ievērojot Tiesībsarga likumā paredzētos tiesībsarga uzdevumus, vēlos vērst uzmanību uz turpmāk norādīto.

2011.gada 20.oktobrī Valsts sekretāru sanāksmē tika izsludināts Labklājības ministrijas sagatavotais Ministru kabineta noteikumu projekts „Vecuma pensiju minimālie apmēri” (projekta Nr.VSS-1166). Projektā paredzēts saglabāt pašreiz likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 34.punktā paredzēto regulējumu, kas paredz, ka vecuma pensiju minimālie apmēri nevar būt mazāki par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kuram piemērots šāds koeficients:

- ar apdrošināšanas stāžu no 10 gadiem līdz 20 gadiem – 1,1 (49,50 lati);
- ar apdrošināšanas stāžu no 21 gada līdz 30 gadiem – 1,3 (58,50 lati);
- ar apdrošināšanas stāžu no 31 gada līdz 40 gadiem – 1,5 (67,50 lati);
- ja apdrošināšanas stāžs ir 41 gads un vairāk gadu – 1,7 (76,50 lati).

Saskaņā ar Labklājības ministrijas publicētajiem datiem 2010.gadā vecuma pensijas piešķirtas 36 450 cilvēkiem. No tiem 11,4 % ir garantētās minimālās pensijas.¹ Piemēram, 2010.gadā minimālā vecuma pensija noteikta 67,50 latu apmērā ar apdrošināšanas stāžu no 31 līdz 40 gadiem – 282 cilvēkiem un 76,50 latu apmērā ar apdrošināšanas stāžu no 41 gada un vairāk – 34 cilvēkiem.² Kaut arī papildus šai pensijai tiek piešķirta piemaksa par stāžu (0,70 lati par apdrošināšanas stāža gadu līdz 1995.gada 31.decembrim), kopējais ienākumu līmenis šādām personām ir zems. Uzsverams, ka piemaksu par stāžu

¹ LM rosina saglabāt pašreizējos vecuma pensiju minimālos apmērus. www.lm.gov.lv.

² Turpat.

saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41.punktu piešķirs līdz 2011.gada 31.decembrim. Tādējādi nākamajā gadā, pieņemot Ministru kabineta noteikumu projektu „Vecuma pensiju minimālie apmēri”, minimālā vecuma pensija norādītajā apmērā atsevišķām personām būs vienīgais ienākumu avots.

Uzskatu, ka pašreiz likumā „Par valsts pensijām” un Ministru kabineta noteikumu projektā „Vecuma pensiju minimālie apmēri” paredzētie vecuma pensijas minimālie apmēri negarantē minimālo sociālo nodrošinājumu turpmāk norādīto iemeslu dēļ.

Kaut arī valsts sociālo tiesību jomā bauda plašu rīcības brīvību un var politiskas izšķiršanās rezultātā izvēlēties piemērotāko veidu sociālā nodrošinājuma garantēšanai minimālā apmērā, tā nevar pavisam atkāpties no šādas saistības. Arī Satversmes tiesa norādījusi, ka tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālajā līmenī ietilpst Satversmes 109.panta tvērumā, un šo tiesību mērķis ir, cik vien tas iespējams, cilvēka cienīgas eksistences nodrošināšana.³ Nepietiekamu finanšu resursu gadījumā valsts pienākums ir paredzēt konkrēta minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanu vismaz sociāli neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām.⁴ Pensionāri ir uzskatāmi par sociāli īpaši aizsargājamu grupu, it īpaši pensionāri ar zemiem ienākumiem.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 32.panta otrajai daļai Satversmes tiesas spriedums un tajā sniegtā attiecīgās tiesību normas interpretācija ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām (arī tiesām) un amatpersonām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām. Likumdevēja un valdības darbā jautājumos par sociālo nodrošinājumu it īpaši liela nozīme ir Satversmes tiesas sniegtajai Satversmes 109.panta interpretācijai.

Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi uz tiem principiem, kas ievērojami, pieņemot lēmumus sociālā nodrošinājuma jomā. Uzsvērami tiesiskās paļāvības, samērīguma un taisnīguma principi, būtisks pensiju sistēmas elements ir adekvātums.⁵

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, kuram piesaistīts vecuma pensijas minimālais apmērs, ir 45 lati mēnesī un tā apmērs ir nemainīgs kopš 2006.gada 1.janvāra. Tas nav pamatots ne ar ekonomiskajiem rādītājiem, ne aprēķiniem par personas vajadzību nodrošināšanai nepieciešamajiem līdzekļiem. Latvijā nav izstrādāti kritēriji minimālā sociālā nodrošinājuma līmeņa noteikšanai, izvēloties, piemēram, kādu no starptautiski atzītajām metodēm, uz kurām norādīja arī Satversmes tiesa 2009.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.2009-43-01.

Valstī pastāv arī uz iemaksām nebalstīta sociālās palīdzības sistēma. Taču šādas palīdzības mērķis ir sniegt atbalstu gadījumos, kad personas pašas nespēj nodrošināt šos līdzekļus vai nu pašu spēkiem vai no citiem avotiem, it īpaši no sociālās apdrošināšanas sistēmas pabalstiem. Personas tiesības uz sociālo

³ Satversmes tiesas 2009.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2009-43-01 31.1.2 .punkts.

⁴ Committee on Economic, Social & Cultural Rights General Comment No.19 (2007) „The right to social security”, para. 59.

⁵ Skat., piemēram, Satversmes tiesas 2009.gada 21.decembra spriedumu lietā Nr.2009-43-01; 2010.gada 15.aprīļa spriedumu lietā Nr.2009-88-01, 2010.gada 29.oktobra spriedumu lietā Nr.2010-17-01; 2011.gada 18.februāra spriedumu lietā Nr.2010-29-01.

nodrošinājumu sociālās apdrošināšanas formā nevar aizstāt ar tiesībām uz sociālo palīdzību.

Piemērotākās metodes minimālā sociālā nodrošinājuma līmeņa noteikšanai izvēle ir likumdevēja politiskās izšķiršanās jautājums. Šajā gadījumā likumdevējs likuma „Par valsts pensijām” 12.panta otrajā daļā vecuma pensijas minimālā apmērā noteikšanu ir deleģējis Ministru kabinetam. Līdz ar to Ministru kabineta uzdevums, ievērojot no Satversmes 109.panta izrietošos valsts pienākumus, ir noteikt tādu vecuma pensijas minimālo apmēru, kas pamatots ar noteiktiem aprēķiniem un metodi, kuras mērķis ir sociālā nodrošinājuma minimālā apmēra noteikšana.

Ministru kabinetam ir nosūtīts atzinums, kurā norādīts, ka Ministru kabineta noteikumu projektā „Vecuma pensiju minimālie apmēri” paredzētais regulējums ierobežos personu Satversmes 109.pantā garantētās tiesības uz sociālā nodrošinājuma minimumu. Atzinumā Ministru kabinets aicināts vecuma pensiju minimālo apmēru noteikšanā ievērot tiesībsarga atzinumā norādīto un Satversmes tiesas spriedumos paustās atziņas.

Tiesībsargs

J.Jansons